

TÜRKİYE-MISIR İLİŞKİLERİNDE NORMALLEŞME SANCILARI

DOÇ. DR. İSMAİL NUMAN TELCI

Başkan Yardımcısı ORSAM

“

Türkiye'yle Mısır'ın, ilişkilerini ileriye taşımak için siyasi irade göstermesinin ardından iki ülke arasında siyasi normalleşmenin tekrardan sağlanması, Müslüman Kardeşler meselesi ve Türkiye'nin Arap Birliğiyle ilişkileri gibi konuların yanında Libya'da devam eden iç savaş da iki ülke için mühim bir mesele hâline gelmiştir.

”

Ortadoğu bölgesinde son iki yıldır bölgesel siyasetin en önemli mefhumlarından bir tanesini siyasi normalleşmeler oluşturmaktadır. Bu çerçevede, Ortadoğu'ya yönelik Türk dış politikası da siyasi anlamda Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn ve İsrail ile normalleşmeleri farklı seviyelerde gerçekleştirerek gerek bu sürece katkıda bulunmuş gerekse süreci etkilemiştir. Bu aşamada, Türkiye'nin Arap halk hareketlerinden bu yana ilişkilerinin belirli

oranlarda gergin olduğu Mısır ile ilişkilerinde de gelişmeler meydana gelmiştir. Türkiye ile Mısır, 2020 yılından itibaren farklı devlet kurumları düzeylerinde görüşmeler gerçekleştirmiş ve ardından dış işleri bakanlıkları düzeyinde iki ülke ilişkilerinin normalleştirilmesine ilişkin görüşmeler başlamıştır. Her iki ülkede 2021 itibarıyla görüşmelerin devam ettirilmesine ilişkin siyasi irade göstermişlerdir. Fakat Türkiye ile Mısır arasındaki siyasi ilişkilerde devam eden normalleşme iklimi gerek iki ülke ilişkileri gerekse de bölgesel gelişmeler hasebiyle ivedi şekilde gerçekleşmemiş ve son dönemde Libya'da meydana gelen gelişmeler çerçevesinde duraklama aşamasına geçmiştir. Dolayısıyla burada, iki ülke ilişkilerinin son dönemde en önemli noktalarından bir tanesini oluşturan Libya meselesinin anlaşılması, Türkiye-Mısır normalleşmesini irdelemede temel noktalardan bir tanesini oluşturmaktadır.

TÜRKİYE-MISIR İLİŞKİLERİNDE LIBYA AÇMAZI VE DOĞU AKDENİZ

Türkiye'yle Mısır'ın, ilişkilerini ileriye taşımak için siyasi irade gös-

termesinin ardından iki ülke arasında siyasi normalleşmenin tekrardan sağlanması, Müslüman Kardeşler meselesi ve Türkiye'nin Arap Birliğiyle ilişkileri gibi konuların yanında Libya'da devam eden iç savaş da iki ülke için mühim bir mesele hâline gelmiştir. Türkiye, dış politikaların askerî araçlarla daha fazla desteklendiği bir önceki

dönemde Libya'daki meşru hükûmetin devrilmesinin engellenmesi, Türkiye ile Libya'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına ilişkin imzaladıkları anlaşmanın kadük kalmaması ve bölgesel istikrarla güvenliğin temini amacıyla Libya'da askerî varlık göstermeye başlamıştır. Türkiye'nin Libya'daki askerî varlığı aynı zamanda Libya'nın do-

ğusundaki gayrimeşru milislerin lideri Halife Hafter'i hedef almıştır. Bu çerçevede temelde, Türkiye'yle Katar'ın Libya'ya yönelik politikaları, Mısır, Suudi Arabistan ve BAE gibi bölgesel güçlerin ve Fransa gibi uluslararası güçlerin politikalarına ters bir durumu içermiştir. Libya'da ilgili bölgesel-küresel aktörler arasında süren siyasi

ve dolaylı askerî mücadele, 2020-2021 dönemi itibarıyla Abdülhamid Dibeybe'nin Trablus'ta görev gelmesi, Kovid-19 sürecinin ekonomileri olumsuz etkilemesi ve 2021 yılında Ortadoğu'da siyasi normalleşmelerin başlamasıyla birlikte etkisini azaltmıştır. Libya'da siyasi istikrarsızlığı tekrardan tetikleyen ve Türkiye'yle Mısır gibi

bölge ülkelerinin Libya'ya yönelik politikalarının değişmesine ve Libya üzerinden ikili ilişkilerin tekrardan gerilmesine yol açan gelişme ise Libya'daki siyasi çift başlılık durumudur. Bu minvalde Libya'da, 10 Şubat 2022 tarihinde ülkenin doğusunda konuşlu Tobruk Temsilciler Meclisi, Libya'nın eski İçişleri Bakanı Fethi Başağa'yı başbakan ilan etmiş ve ilgili karar, Libya Ulusal Birlik Hükümeti Başbakanı Abdülhamid Dibeybe tarafından kabul edilmemiştir. Abdülhamid Dibeybe, Libya'da hükümetin genel seçimle değişebileceğini vurgulamış ve ülkedeki demokratik sürece geçiş konusuna bağlı kalmıştır.

Nitekim daha yakın dönemlere gelindiğinde, Türkiye Libya'daki konumunu güçlendirmiş ve Libya'da Ulusal Birlik Hükümeti'yle

3 Ekim 2022 tarihinde Hidrokarbon Anlaşması imzalamıştır. Türkiye'yle Libya'nın ekonomi ve enerji alanlarında imzaladığı bir anlaşma olan Hidrokarbon Anlaşması'yla Türkiye gerek Libya'da gerekse Doğu Akdeniz jeopolitiği çerçevesindeki siyasi ve ekonomik çıkarlarını güçlendirmiştir. Türkiye'nin, Libya'nın meşru otoriteleriyle böyle bir anlaşmaya imza atması hem Libya'nın doğusundaki siyasi ve askeri otoriteler gibi yerel aktörler hem Mısır gibi bölgesel aktörler hem de Yunanistan ve Avrupa Birliği (AB) gibi belirli kısıtlı uluslararası aktörler tarafından eleştirilmiştir. Türkiye ise anlaşmanın Türkiye ve Libya arasında sonuç doğurduğunu, 2019-2020 dönemindeki deniz anlaşmasının devamı niteliğinde olduğunu ve eleştirilerin yersiz olduğunu ifade etmiştir.

“

Türkiye-Libya Hidrokarbon Anlaşması'nın ardından Mısır'ın Türkiye'yle diyalogu durdurduğunu açıklaması ve Yunanistan'ın da Türkiye karşısı açıklamaları yoğunlaştırması, Türkiye-Mısır ilişkilerindeki önemli boyutun Doğu Akdeniz üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

”

Türkiye-Libya ilişkilerinde meydana gelen bu gelişmenin akabinde, Mısır Dışişleri Bakanı Semih Şükrü, 29 Ekim tarihinde Türkiye'yle Mısır arasındaki diyalogun durduğunu ifade etmiştir. Böylece Mısır, Libya'daki gelişmeleri birincil dış politika önceliği olarak gördüğünü ve buna göre kararlar aldığını

göstermek istemiştir. Bu aşamada, Türkiye-Libya Hidrokarbon Anlaşması'nın ardından Mısır'ın Türkiye'yle diyalogu durdurduğunu açıklaması ve Yunanistan'ın da Türkiye karşıtı açıklamaları yolaştırmaması, Türkiye-Mısır ilişkilerindeki önemli boyutun Doğu Akdeniz üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

Nitekim Yunanistan'la Avrupa'ya doğal gaz transferi konusunda temel öncü olma arzusunda olan Mısır, Türkiye ve Libya'nın anlaşması sonrası bölgesel enerji denklemindeki konumunu yeniden değerlendirme arzusundadır. Bu nedenle Mısır otoriteleri, Türkiye'nin bu hamlesiyle birlikte bölgesel aktörlük konumunun tehlikeye düştüğünü ve Libya bağlamında zemin kaybettiğini düşünmektedir. Dolayısıyla burada Mısır, Libya'da tekrardan doğudaki siyasi ve askeri otoritelerle bağlarını kuvvetlendirme amacıyla faaliyetler yürütmüş ve üst düzey Mısırlı siyasiler Libya'nın doğusuna ziyaretler düzenlemişlerdir.

PÜRÜZLER VE GELECEK FIRSATLARI

Bütün bu gelişmelerin ardından Türkiye'yle Mısır'ın normalleşme girişimleri Libya üzerinden duraklama konumuna evrilmiştir. Mısır Dışişleri Bakanı Semih Şükür'ün açıklamasının ardından Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da bir açıklama gerçekleştirmiş ve normalleşme ilişkilerinin yavaşlamasından Türkiye'nin sorumlu olmadığını ve Türkiye'yle normalleşme isteniyorsa Mısır'ın da adım atması gerektiğini ifade etmiştir. Bu anlamda Çavuşoğlu, iş birliği çerçevesinde düşünüldüğünde Tür-

kiye'nin Libya'yla imzaladığı deniz alanlarına ve hidrokarbon meselesine ilişkin anlaşmaların Mısır'ın aleyhine olmadığını ve bu anlaşmaların iş birliği çerçevesinde düşünüldüğünde Mısır'ın da faydasına olduğunu ifade etmiştir.

“

Libya'da güven artırıcı önlemlerin hayata geçirilebilmesi ve Türkiye'yle Mısır tarafından desteklenmesi, ülkedeki siyasi istikrarsızlığın da diplomasi yoluyla çözülebileceği bir platformu teşkil edecek ve iki ülke arasındaki normalleşmeyi tekrardan hayata geçirecektir.

”

Bu çerçeveden bakıldığında, Türkiye ve Mısır'ın normalleşme aşamasını tekrardan hayata geçirmesi ve hızlandırması için Libya üzerinde kısıtlı bir görüş birliğine varılmasının gerekliliği esastır. Her iki ülke de geçtiğimiz aralık ayında Libya'da planlanan fakat gerçekleştirilemeyen seçimlerin gerçekleştirilmesini talep etmektedir. Bu anlamda ülkedeki siyasi istikrarsızlık ortamının diyalog yoluyla çözülmesi, Libya halkının ve Libya ekonomisinin bölge ekonomisinde tekrar önemli birer güç hâline gelmeleri gerek Türkiye'nin gerek Mısır'ın arzuladığı bir nokta olabilecektir. Türkiye'nin Libya'da siyasi istikrarı inşa etme, demokratik kurumların ve süreçlerin güçlenmesini sağlama politikaları Mısır tarafından da desteklendiği takdirde, iki ülkenin de normalleşme ilişkilerini geliştirmesi ve bunun yanında bölgesel siyasi ve ekono-

mik ortak hâline gelmeleri tekrardan mümkündür.

Nitekim, 2020-2021 dönemi itibarıyla Türkiye'yle Suudi Arabistan, BAE ve Bahreyn ilişkilerinde benzer süreçler yaşanmıştır. Türkiye'yle Suudi Arabistan ve Türkiye'yle BAE arasında üst düzey siyasi ziyaretler gerçekleşirken, bu görüşmeler normalleşme süreçlerinde kolaylaştırıcı rol oynamıştır.

İkili görüşmeler ve ziyaretlerin artmasıyla ülkeler arasındaki temas artmış ve böylece normalleşme ilişkileri genişlemiş ve sadece siyasi alanı değil, ekonomik, ticari ve savunma iş birliği gibi alanları da kısa zamanda kapsamıştır. Buradan, Türkiye'yle Mısır'ın da kısa dönemde gerek farklı düzeylerdeki devlet kurumlarıyla gerekse de dışişleri bakanlıkları aracılığıyla tekrardan ikili ilişkiler ve bölgesel meselelerdeki pürüzleri aşma iradesi gösterebileceği anlaşılabılır. Nitekim Libya'da güven artırıcı önlemlerin hayata geçirilebilmesi ve Türkiye'yle Mısır tarafından desteklenmesi, ülkedeki siyasi istikrarsızlığın da diplomasi yoluyla çözülebileceği bir platformu teşkil edecek ve iki ülke arasındaki normalleşmeyi tekrardan hayata geçirecektir. Aynı zamanda bu durum, Türkiye'nin ve Mısır'ın Birleşmiş Milletler (BM) çerçevesindeki süreçlere katkısını artıracakı sebebiyle her iki ülkenin bölgesel anlamda siyasi etkisinin güçlenmesini de beraberinde getirebilir.

Sonuç olarak Türkiye'nin çağrılarını doğrultusunda Mısır'ın tekrardan diplomasi ve diyalog yolunu seçmesi, Türkiye ve Mısır ve daha da önemlisi Libya içinde en rasyonel çözümlerden biridir. ■